

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KARAR VERME STRATEJİLERİNİN İNCELENMESİ

M. Engin Deniz*

Abstract

In this study, the effect of some variables on university student's strategies of decision-making is researched. The case study is composed of total 486 students chosen by random set sampling method among the students who are studying in different faculties of Selçuk University. The decision making strategies of the students have been measured by 'The Questionnaire of Decision Strategies'. SPSS 10.0 statistical package was used to analyze data. Results show that with regard to the university students' self qualities, the strategy of reasonable decision making of girls is higher than that of boys in a considerable level. The average scores of first class students strategy of decision-making in indecisive way is higher than the fourth-class students in a meaningful level. The average scores of the students making reasonable decision who entered the university according to their verbal scores were found considerably higher than the students who entered the university according to their quantitative scores.

Key Words: University students, decision-making, decision making strategies

GİRİŞ

Bireyler günlük yaşamlarında pek çok problemle karşılaşmaktadırlar. Dolayısıyla problemlerinin çözümüne ilişkin bazı kararlar almak durumundadır. Öğrenciler sağlıklı karar verebilmeleri için, mevcut seçenekleri doğru olarak algılamalı ve uygun tercihlerde bulunabilmelidir.

Çevresine esnek bir uyum gösteren insan, ihtiyaçlarını karşılama çabalarını sürdürürken karar verme davranışı göstermektedir. Karar verme bir ihtiyacı gidece-

* S.Ü. Teknik Eğitim Fakültesi Eğitim Bölümü

ği düşünülen bir objeye götürecektir birden fazla yol olduğu zaman, yaşanan sıkıntıyı giderici bir yöneliş şeklinde tanımlanabilir. Karar vermeyi gerektiren durum önemli bazı konularda verileceğinde, sonuçları önceden tasarlama ve hedefe ulaştırma gücü en fazla olana yönelme daha çok önem kazanmaktadır. (Kuzgun,1992).

Adair (2000), karar verme sürecinde öncelikle problemin (amacın) ortaya konulması gerektiğini vurgulamaktadır. Yapılması gereken bir sonraki adım, gerekli bilgilerin toplanmasıdır. Ulaşamadığımız kritik bilgilerin eksikliğinde karar vermenin ertelenmesi doğru bir yaklaşımdır. Daha sonra sonuca ulaşabilmek için uygun seçenekler yaratılmalıdır. Etkin karar verebilmek için en az üç ya da daha fazla olasılık yaratılmalıdır. Bütün olasılıklar çeşitli boyutları ile düşünülebilmesi için olaylara geniş bir açıdan bakılmalıdır. Karar vermede öncelikli etkinlik, seçim ölçütlerinin belirlenmesidir. Eğer bir seçenek, mutlaka olmalı (must) ölçütünü karşılamıyorsa bu seçenek elenmelidir. Tam tersi olarak eğer bir seçim sırasında temel ölçütlere (mutlaka) ulaşıyorsa bunlar gerekli olan çok fazla istenenlerdir. Üçüncü ölçüt ise olsa iyi olurdu (olabilir) ölçütleridir. Karar verme sürecindeki son adım ise verilen kararların uygulanması ve sonuçların değerlendirilmesidir.

Kneeland (2001), yararlı ya da etkin bir karar verebilmek için zamanlama ve sürecin doğru uygulanması gerektiğini belirtmektedir. Bunun yanında içgüdülerin karar verme sürecinin bir parçası olarak kullanılabileceğini ancak içgüdüleri tecrübelerle birleştirmenin önemini vurgulamıştır.

Kuzgun (2000)'e göre karar verme davranışının ortaya çıkabilmesi için üç koşulun bulunması gerekmektedir:

1. Karar verme ihtiyacını ortaya çıkaran bir güçlüğün varlığı ve bu güçlüğün birey tarafından hissedilmesi
2. Güçlüğü giderecek birden fazla seçeneğin bulunması
3. Bireyin seçeneklerden birine yönelme özgürlüğüne sahip olması

Birey ne kadar iyi, doğru ve ayrıntılı bilgiye sahip olursa, farklı eylemleri uygulamaya koyduğunda, alacağı risk hakkında o derece açık bir fikre sahip olur.

Kişinin bir çok seçenek arasından birine yönelmesi bilişsel bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreç, seçenekler hakkında ayrıntılı bilgi edinilmesi, edinilen bilgileri sınıflama, önem sırasına koyma, her birinin istekleri karşılama olasılığı yönünden irdelenmesi gibi işlemleri gerektirmektedir. Etkili ve sağlıklı karar vermek için bu bilişsel süreçlerin işlemesi gerekmektedir. Bu bilişsel süreçlerin işlememesi, kişinin analiz yapması gereken bir durumda bilgiyi düzenli araştırmaması ve seçenekleri yeterince incelememesi, en iyi fikir için yeterince düşünmemesi hızlı karar vermesine neden olmaktadır (Eldeleklioğlu, 1996).

Bireysel farklılıklar karar verme davranışı üzerinde etkilidir. Bireylere sunulan bilgi alternatiflerinin boyutlarının sayısı da karar vermede önemlidir. Çok seçenekli kararlar bireyler açısından daha fazla güçlük ortaya çıkarmaktadır. Bu durum bireyde strese yol açar. Aynı zamanda bu karar karmaşıklığı bireyi karar vermede olumsuz etkiler ve kararın çeşidinin azalmasına yol açar (Shiloh ve arkadaşları, 2001).

Karar verme ve problem çözme kompleks bir süreç olarak nitelendirilmekte olup, birey çeşitli davranış alternatiflerini belirlemekte, bunları değerlendirmekte, sonuçta birisinde karara varıp bu kararını uygulamaya koymaktadır. Bu süreç kişinin kendisi ve seçenekler hakkında bilgiyi elde etme ve bunları işleme yolunu biçimlendiren bazı stratejilerin kullanılması ile oluşan bir süreç olarak düşünülmektedir. Karar stratejisi, bireyin bir karar verme sorununa yaklaşımını ve karar verirken izlenen yöntemleri içerir (Kuzgun, 2000, s.156).

Kuzgun (1992), karar stratejilerini dört alt boyutta açıklamaktadır. Bunların özelliklerini şöyle tanımlamaktadır:

1. İçtepisel: Seçenekler üzerinde yeterince düşünmeden, içten geldiği gibi karar verme.
2. Mantıklı: Karar verirken seçenekleri dikkatli inceleme, seçenekler hakkında bilgi toplama ve her birinin olumlu ve olumsuz yanlarını değerlendirme.
3. Bağımsız: Kendi başına karar verebilme.
4. Kararsız: Verdiği kararı hemen değiştirmek isteme ve hiçbir karardan hoşnut olmama.

İnsanların sürekli beklenti ve yeni arayışlar içerisinde bulunması, onları karar vermede izlediği stratejileri kullanma noktasında güç durumda bırakmaktadır.

Böylelikle, bireyin, karar verme durumlarına yaklaşımı ve karar verme davranışlarında bulunurken kullandığı stratejiler önem kazanmaktadır. Bireyin, yaşamından doyum alması ve kendini geliştirebilmesi için, uygun ve etkili karar verme becerisi kazanmasına yardımcı olunması gerekmektedir (Ersever, 1996). Özellikle üniversite öğrencileri; meslek yaşamına ilişkin, evlenme ve gelecekle ilgili planlar yapma konularında bazı kararlar vermek zorundadırlar. Bu durumda bireylerin sağlıklı karar vermeleri güçleşebilmektedir.

Bazı karar kuramcıları, karar stratejileri konusunda kararsızlık olgusunu ayrı bir alan olarak ele alıp incelemekte ve kararsızlığın kaçınılması gereken bir durum olduğunu belirtmektedirler. Kararsızlık stratejisini benimseyen bireyler de karar veren ancak verdikleri karardan hoşnut olmayan yani kararından rahatsızlık duyan bireyler olarak tanımlanmaktadır. Karar verme stratejilerine ilişkin araştırmalar dikkate alındığında etkili karar vermede en uygun stratejinin mantıklı karar verme stratejisi olduğu görülmektedir (Bacanlı, 2000).

Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin bazı özlük niteliklerinin karar verme stratejilerini etkileme durumlarını incelemek amacıyla üç temel denence ve bu denencelere dayalı on iki alt denence test edilecektir. Üç temel denence aşağıda verilmiştir.

Denenceler

1. Üniversite öğrencilerinin karar verme stratejileri alt ölçek puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre farklılaşmaktadır.

2. Üniversite öğrencilerinin karar verme stratejileri alt ölçek puan ortalamaları öğrencilerin devam ettikleri sınıfa göre farklılaşmaktadır.

3. Üniversite öğrencilerinin karar verme stratejileri alt ölçek puan ortalamaları öğrencilerin üniversiteye giriş puan türüne göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

YÖNTEM

Örneklem

Araştırmanın örneklemini, Selçuk Üniversitesi'nin çeşitli fakültelerinde öğrenim görmekte olan öğrenciler arasından, tesadüfi küme örnekleme yoluyla seçilen 486 öğrenciden oluşmaktadır.

Veri toplama Araçları

Karar Stratejileri Ölçeği

Karar Stratejileri Ölçeği Kuzgun (1992) tarafından geliştirilmiştir. Öğrencilerin karar verme stratejilerinin belirlemek için Karar Stratejileri Ölçeğinden yararlanılmıştır. Karar stratejileri Ölçeği birbirinden bağımsız dört alt ölçekten oluşan (Bağımsız Karar Verme, Mantıklı Karar Verme, Kararsız Karar Verme, İçtepesel Karar Verme) toplam 40 maddelik bir ölçektir. Her alt ölçek 10'ar maddeyi kapsamaktadır.

Karar stratejileri ölçeğinin iç tutarlığı Cronbach Alpha formülü ile hesaplanmıştır. Bulunan alfa katsayıları alt ölçeklere göre şöyledir: İçtepesel; 0.74, Mantıklı; 0.72, Bağımsız; 0.55, Kararsız; 0.70'dir. Ölçeğin kararlı bir ölçme yapıp yapmadığı ise 70 kişilik bir öğrenci grubuna bir hafta ara ile iki kez uygulanması sonucu elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayılarının hesaplanması ile yoklanmıştır. Bulunan korelasyon katsayıları alt ölçeklere göre şöyle hesaplanmıştır: İçtepesel; 0.81, Mantıklı; 0.80, Bağımsız; 0.52, Kararsız; 0.86'dır (Kuzgun, 1992).

Karar Stratejileri Ölçeği'nin Geçerliliği

Karar stratejileri ölçeğinin geçerliliğini sınavabilmek için, bu ölçeğin karar verme stratejileri yönünden aralarında fark olduğu iddia edilen grupları ne derece ayırt ettiğine bakılmıştır. Bu amaçla kızlarla erkeklerin, öğrencilerle yetişkinlerin karar stratejileri puanları karşılaştırılmıştır. Yapılan karşılaştırmada kız ve erkeklerin puanlarının ortalamalar arası farkların t değerleri: Bağımsız; 3.22 ($p < 0.01$), Mantıklı; 3.38 ($p < 0.01$), Kararsız; 2.32 ($p < 0.05$) ve İçtepesel; 2.32 ($p < 0.05$), olarak bulunmuştur. Öğrencilerle yetişkinlerin karar stratejileri puanlarının ortalamalar arası farkların t değerleri: Bağımsız; 0.37, Mantıklı; 1.54, Kararsız; 1.92, İçtepesel; 0.47, olarak bulunmuştur. Bu değerlere göre istatistiksel bakımdan öğrencilerle yetişkinlerin karar stratejileri arasında önemli bir fark bulunmamıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada, öğrencilerin karar verme stratejileri belirlemek amacıyla Karar Stratejileri Ölçeği uygulanmıştır. Öğrencilerin özlük niteliklerine ilişkin bilgiler ölçek üzerinde belirtilen sorularla elde edilmiştir. Elde edilen bu bilgiler bilgisayar ortamına kodlanarak girilmiş ve istatistiksel işlemler yapılması için hazır hale getirilmiştir. Bilgilerin analizi SPSS 10.0 paket programı kullanılarak yapılmıştır. İstatistik-

tiksel analiz tekniği olarak; t testi, tek-yönlü varyans analizi ve tukey testi kullanılmıştır.

Verilerin analizinde önem düzeyi 0.05 olarak benimsenmiştir.

BULGULAR

Araştırmanın üç temel denence ve bu denencelere dayalı on iki alt denencesini sınamak amacıyla yapılan istatistiksel işlemler sonucu elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

1.0. Üniversite öğrencilerin karar verme stratejileri alt ölçek puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre farklılaşmaktadır.

Karar Verme Stratejilerinin (Bağımsız Karar Verme, Mantıklı Karar Verme, Kararsız Karar Verme, İçtepesel Karar Verme) cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla dört alt denence incelenmiştir.

1.1. Erkek öğrencilerin bağımsız karar verme stratejisi puan ortalamaları kız öğrencilerinkinden anlamlı düzeyde yüksektir.

Kız ve Erkek öğrencilerin bağımsız karar verme stratejisi puan ortalamaları arasındaki farkın önem kontrolü t testi ile sınanmıştır. Uygulanan t testi ile ilgili istatistiksel değerler Tablo 1’ de verilmiştir.

Tablo 1: Cinsiyete Göre Öğrencilerin Bağımsız Karar Verme Stratejisi’ne Ait t-testi Sonuçları

Cinsiyet	n	\bar{X}	Ss	t	Anlamlılık düzeyi
Kız	270	29,13	4,45	1,346	P>0.05
Erkek	216	28,57	4,52		Önemsiz

t tablo =1,964

Kız ve Erkek Öğrencilerin Bağımsız Karar Verme Stratejisi puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığına ilişkin uygulanan t testi sonucunda kız ve erkek öğrencilerin bağımsız karar verme stratejisi puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmektedir. Bu sonuca göre, denence 1.1. desteklenmemektedir.

1.2. Kız öğrencilerin Mantıklı Karar Verme Stratejisi puan ortalamaları erkek öğrencilerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Kız ve Erkek Öğrencilerin Mantıklı Karar Verme stratejisi puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı t testi ile sınanmıştır. t testine ilişkin istatistiksel değerler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Cinsiyete Göre Öğrencilerin Mantıklı Karar Verme Stratejisine Ait t-testi Sonuçları

Cinsiyet	n	\bar{X}	Ss	t	Anlamlılık düzeyi
Kız	270	34,94	7,48	2,058	P<0.05 önemli
Erkek	216	33,61	6,79		

t tablo =1,964

Tablo 2’de görüldüğü gibi hesaplanan 2.058 t değeri 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Kızların Mantıklı karar verme stratejisi puan ortalaması erkeklerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir. Dolayısıyla denence 1.2. desteklenmektedir.

1.3. Kız öğrencilerin kararsız karar verme stratejisi puan ortalamaları erkek öğrencilerinkinden anlamlı düzede yüksektir.

Kız ve Erkek Öğrencilerin Kararsız Karar Verme stratejisi puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı t testi ile sınanmıştır. Uygulanan t testi ile ilgili istatistiksel değerler Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3: Cinsiyete Göre Öğrencilerin Kararsız Karar Verme Stratejisine Ait t-testi Sonuçları

Cinsiyet	n	\bar{X}	Ss	t	Anlamlılık düzeyi
Kız	270	25,27	5,99	0,326	P>0.05 Önemsiz
Erkek	216	25,10	5,91		

t tablo =1,964

Tablo 3’de görüldüğü gibi kız öğrencilerin kararsız karar verme stratejisi puan ortalaması 25.27, erkeklerinki ise 25.10 dur. Bu iki ortalama arasındaki fark 0.05 düzeyinde anlamlı bulunmamış ve denence 1.3. reddedilmiştir.

1.4. Kız öğrencilerin içtepesel karar verme stratejisi puan ortalamaları erkek öğrencilerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Kız ve Erkek Öğrencilerin İçtepesel Karar Verme stratejisi puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı t testi ile sınanmış, sonuçlar Tablo 4’ de verilmiştir.

Tablo 4: Cinsiyete Göre Öğrencilerin İçtepsel Karar Verme Stratejisine Ait t-testi Sonuçları

Cinsiyet	n	\bar{X}	Ss	t	Anlamlılık düzeyi
Kız	270	27,25	6,77	1,706	P>0.05
Erkek	216	26,25	6,11		Önemsiz

t tablo =1,964

Tablo 4 incelendiğinde, gibi kız öğrencilerin içtepsel karar verme stratejisi puan ortalaması 27,25, erkek öğrencilerin içtepsel karar verme stratejisi puan ortalaması 26,25'dir. Bu iki ortalama ile ilgili t sınaması sonucuna göre ortalamalar arasındaki fark anlamlı değildir ($p>0,05$). Denence 1.4. desteklenmemiştir.

2.0. Üniversite öğrencilerinin karar verme stratejileri alt ölçek puan ortalamaları öğrencilerin devam ettikleri sınıfa göre farklılaşmaktadır.

Karar Verme Stratejilerinin (Bağımsız Karar Verme, Mantıklı Karar Verme, Kararsız Karar Verme, İçtepsel Karar Verme) sınıf değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla dört alt denence test edilmiştir.

2.1. Birinci sınıf öğrencilerinin içtepsel karar verme puan ortalamaları dördüncü sınıf öğrencilerinkinden anlamlı düzeyde yüksektir.

Bu denence de öğrencilerin devam ettiği sınıfın içtepsel karar verme stratejisi üzerinde etkili olup olmadığına yönelik olup \bar{X} , n, Ss, t değerleri Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5: Sınıfa Göre Öğrencilerin İçtepsel Karar Verme Stratejisine Ait t-testi Sonuçları

Sınıf	n	\bar{X}	Ss	t	Anlamlılık düzeyi
I	245	26,49	6,60	1,092	P>0.05
IV	241	27,13	6,38		Önemsiz

t tablo =1,964

Birinci sınıf ve Dördüncü sınıf öğrencilerinin İçtepsel Karar Verme stratejisi puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı t testi ile sınanmış hesaplanan 1,092 t değeri 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Dolayısıyla denence 2.1. reddedilmiştir.

2.2. Dördüncü sınıf öğrencilerinin mantıklı karar verme puan ortalamaları birinci sınıf öğrencilerinkinden anlamlı düzeyde yüksektir.

Bu denence de öğrencilerin devam ettiği sınıfın mantıklı karar verme stratejisi üzerinde etkili olup olmadığına yönelik olup \bar{X} , n, Ss, t değerleri Tablo 6' da verilmiştir.

Tablo 6: Sınıfa Göre Öğrencilerin Mantıklı Karar Verme Stratejisine Ait t-testi Sonuçları

Sınıf	n	\bar{X}	Ss	t	Anlamlılık düzeyi
I	245	34,63	7,29	0,406	P>0.05
IV	241	34,36	7,25		önemsiz

t tablo =1,964

Birinci sınıf ve Dördüncü sınıf öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme strateji puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı t testi ile sınılanmış hesaplanan 0,406 t değeri 0,05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre denence 2.2. reddedilmiştir.

2.3. Birinci sınıf öğrencilerinin kararsız karar verme (kararsız kalma) strateji puan ortalamaları dördüncü sınıf öğrencilerinkinden anlamlı düzeyde yüksektir.

Bu denence de öğrencilerin devam ettiği sınıfın kararsız karar verme stratejisi üzerinde etkili olup olmadığını belirlemeye yönelik olup n, \bar{X} , Ss, t değerleri Tablo 7' de verilmiştir.

Tablo 7: Sınıfa Göre Öğrencilerin Kararsız Karar Verme Stratejisine Ait t-testi Sonuçları

Sınıf	n	\bar{X}	Ss	t	Anlamlılık düzeyi
I	245	26,07	6,33	3,301	P<0.05
IV	241	24,31	5,41		Önemli

t tablo =1,964

Birinci sınıf ve Dördüncü sınıf öğrencilerinin Mantıklı Karar Verme strateji puan ortalamaları arasındaki farkın önem kontrolü t testi ile sınılanmış. Tablo 7'de de görüldüğü gibi birinci sınıf öğrencilerinin kararsız karar verme stratejisi

puan ortalaması 26.07, dördüncü sınıfların ise; 24.31'dir. Uygulanan t testi sonucunda birinci sınıfların kararsız karar verme stratejisi puan ortalamaları dördüncü sınıflarinkinden önemli düzeyde yüksek bulunmuştur ($P < 0.05$). Bu sonuca göre denence 2.3. desteklenmektedir.

2.4. Dördüncü sınıf öğrencilerinin bağımsız karar verme stratejisi puan ortalamaları birinci sınıf öğrencilerinkinden anlamlı düzeyde yüksektir.

Birinci sınıf ve Dördüncü sınıf öğrencilerinin Bağımsız Karar Verme stratejisi puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı t testi ile sınıanmıştır. Uygulanan t testine ilişkin istatistiksel değerler Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8: Sınıfa Göre Öğrencilerin Bağımsız Karar Verme Stratejisine Ait t-testi Sonuçları

Sınıf	n	\bar{X}	Ss	t	Anlamlılık düzeyi
I	245	28,68	4,62	0,987	P>0.05
IV	241	29,08	4,34		Önemsiz

t tablo =1,964

Tablo 8 incelendiğinde birinci sınıf öğrencilerinin bağımsız karar verme stratejisi puan ortalaması 28.68, dördüncü sınıfların ise 29.08'dir. Bu iki ortalama arasındaki fark 0.05 düzeyinde anlamlı olmadığından denence 2.4. reddedilmiştir.

3.0. Üniversite öğrencilerinin karar verme stratejileri alt ölçek puan ortalamaları öğrencilerin üniversiteye giriş puan türüne göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin karar verme stratejileri (Bağımsız Karar Verme, Mantıklı Karar Verme, Kararsız Karar Verme, İçtepisel Karar Verme) alt ölçek puan ortalamalarının üniversiteye giriş puan türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla dört alt denence test edilmiştir. Grupların puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı varyans analizi ile test edilmiş, anlamlı çıkan sonuçlar Tukey testi ile sınıanmıştır.

3.1. Sayısal puan türüne göre üniversiteye giren öğrencilerin bağımsız karar verme stratejisi puan ortalamaları diğer puan türüne göre üniversiteye giren öğrencilerinkinden anlamlı düzeyde yüksektir.

Bu denence öğrencilerin bağımsız karar verme stratejisi puan ortalamalarının üniversiteye giriş puan türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemeye yönelik olup; öğrencilerin bağımsız karar verme stratejisi puan ortalamalarına ilişkin n, \bar{X} ve Ss değerleri Tablo 9'da, varyans analizi sonuçları ise Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 9: Üniversiteye Giriş Puan Türüne Göre Öğrencilerin Bağımsız Karar verme Stratejisine Ait n, \bar{X} , Ss Değerleri

Gruplar Bağımsızlık	N	\bar{X}	Ss
EA	157	29,27	4,24
SAY	147	28,46	4,11
SÖZ	182	28,88	4,95

Tablo 9 incelendiğinde Bağımsız karar verme stratejisi puan ortalamaları ; EA puanı ile üniversiteye giren öğrencilerin 29.27, SAY puanla üniversiteye giren öğrencilerin puan ortalamaları 28.46, SÖZ puanla üniversiteye giren öğrencilerin puan ortalamaları 28.88 olarak gözlenmiştir.

Tablo 10:Üniversiteye Giriş Puanına Göre Öğrencilerin Bağımsız Karar verme Stratejisi Varyans Analizi Bulguları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P- Değeri
Gruplar Arasında	49,970	2	24,985	1,243	,289
Gruplar İçinde	9709,108	483	20,102		p>0,05
Toplam	9759,078	485			Önemsiz

Tablo 10'da öğrencilerin Bağımsız Karar Verme Stratejisi F değeri 1.243 olarak bulunmuştur. Bu sonuca göre; 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmamış ve denence 3.1. reddedilmiştir.

3.2. Sayısal puan türüne göre üniversiteye giren öğrencilerin mantıklı karar verme stratejisi puan ortalamaları diğer puan türlerine göre üniversiteye giren öğrencilerinkinden anlamlı düzeyde yüksektir.

Bu denence öğrencilerin mantıklı karar verme stratejisi puan ortalamalarının üniversiteye giriş puan türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemeye yönelik olup; öğrencilerin mantıklı karar verme stratejisi puan ortalamalarına ilişkin n, \bar{X} ve Ss değerleri Tablo 11'de gösterilmiştir. Ortalamalar arasında farkın anlamlı olup olmadığı varyans analizi ile test edilmiş sonuçları ise Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 11: Üniversiteye Giriş Puanına Göre Öğrencilerin Mantıklı Karar Verme Stratejisine Ait n, \bar{X} , Ss Değerleri

Gruplar Mantıklı	N	\bar{X}	Ss
EA	157	34,22	7,13
SAY	147	33,37	6,90
SÖZ	182	35,64	7,53

Tablo 11 incelendiğinde mantıklı karar verme stratejisi puan ortalamaları ; EA puanı ile üniversiteye giren öğrencilerin 34.22, SAY puanla üniversiteye giren öğrencilerin puan ortalamaları 33.37, SÖZ puanla üniversiteye giren öğrencilerin puan ortalamaları 35.64 olarak gözlenmiştir.

Tablo 12: Üniversiteye Giriş Puanına Göre Öğrencilerin Mantıklı Karar verme Stratejisi Varyans Analizi Bulguları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P- Değeri
Gruplar Arasında	433,807	2	216,903	4,164	,016
Gruplar İçinde	25157,685	483	52,086		P<0.05
Toplam	25591,492	485			Önemli

Tablo 12'de öğrencilerin Mantıklı Karar Verme Stratejisi F değeri 4,164 olarak bulunmuştur. Bu sonuç 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Farklılaşmanın kaynağının belirlenmesi amacıyla Tukey testi yapılmıştır. Yapılan Tukey testine ilişkin istatistiksel değerler Tablo 13'de verilmiştir.

Tablo 13: Üniversiteye Giriş Puan Türüne Göre Öğrencilerin Mantıklı Karar Verme Stratejisi Alt Ölçeğine Ait Tukey Testi Sonuçları

Değişken	(1) ÜN.G._PT	(2) ÜN.G._PT	Ortalamalar arası Fark	Std. Hata	P- Değeri
Mantıklı	EA	SAY	,85	,83	,561
		SÖZ	-1,42	,79	,170
	SAY	SÖZ	-2,27	,80	,013*

*p<0,05

Sayısal puan türüne göre üniversiteye giren öğrencilerin puan ortalamaları 33.37 olarak bulunmuştur. Tablo 13 incelendiğinde Sayısal puan türüne göre üniversiteye giren öğrencilerle Sözel puan türüne göre üniversiteye giren öğrencilerin

puan ortalamaları arasındaki fark 0.05 düzeyinde anlamlı bulunmuş ve sözel puan türüyle üniversiteye giren öğrencilerin ortalamaları sayısal puan türüyle üniversiteye giren öğrencilerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. Yapılan diğer karşılaştırmalarda 0.05 düzeyinde bir farklılaşmanın olmadığı görülmüştür. Dolayısıyla denence 3.2. reddedilmiştir.

3.3. EA puan türüne göre üniversiteye giren öğrencilerin kararsız karar verme puan ortalamaları diğer puan türlerine göre üniversiteye giren öğrencilerinkinden anlamlı düzeyde yüksektir.

Bu denence öğrencilerin kararsız karar verme stratejisi puan ortalamalarının üniversiteye giriş puan türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemeye yönelik olup; öğrencilerin kararsız karar verme stratejisi puan ortalamalarına ilişkin n , \bar{X} ve S_s değerleri Tablo 14'de; ortalamalar arasında farkın anlamlı olup olmadığı varyans analizi ile test edilmiş sonuçları ise Tablo 15' de verilmiştir.

Tablo 14: Üniversiteye Giriş Puan Türüne Göre Öğrencilerin Kararsız Karar Verme Stratejisine Ait n , \bar{X} , S_s Değerleri

Gruplar Kararsız Karar Verme	n	\bar{X}	S_s
EA	157	25,85	5,74
SAY	147	24,41	5,73
SÖZ	182	25,26	6,26

Tablo 14 incelendiğinde kararsız karar verme stratejisi puan ortalamaları ; EA puanı ile üniversiteye giren öğrencilerin 25.85, SAY puanla üniversiteye giren öğrencilerin puan ortalamaları 24.41, SÖZ puanla üniversiteye giren öğrencilerin puan ortalamaları 25.26 olarak gözlenmiştir.

Tablo 15: Üniversiteye Giriş Puanına Göre Öğrencilerin Kararsız Karar verme Stratejisine Ait Varyans Analizi Bulguları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P- Değeri
Gruplar Arasında	157,071	2	78,536	2,229	,109
Gruplar İçinde	17021,359	483	35,241		P>0.05
Toplam	17178,430	485			Önemsiz

Tablo 15'te öğrencilerin Kararsız Karar Verme Stratejisi F değeri 2,229 olarak bulunmuştur. Bu sonuç 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı değildir.

Bu sonuca göre denence 3.3 reddedilmiştir.

3.4. Sözel puan türüne göre üniversiteye gören öğrencilerin içtepsel puan ortalamaları diğer puan türlerine göre üniversiteye giren öğrencilerinkinden anlamlı düzeyde yüksektir.

Bu denence öğrencilerin içtepsel karar verme stratejisi puan ortalamalarının üniversiteye giriş puan türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemeye yönelik olup; öğrencilerin içtepsel karar verme stratejisi puan ortalamalarına ilişkin n, \bar{X} ve Ss değerleri Tablo 16'da verilmiştir. Ortalamalar arasında farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla varyans analizi uygulanmış sonuçlar ise Tablo 17'de verilmiştir.

Tablo 16: Üniversiteye Giriş Puanına Göre Öğrencilerin İçtepsel Karar Verme Stratejisine Ait n, \bar{X} , Ss Değerleri

Gruplar İçtepsel	n	\bar{X}	Ss
EA	157	26,82	6,38
SAY	147	26,58	6,42
SÖZ	182	26,98	6,68

Tablo 16'da görüldüğü gibi; İçtepsel karar verme stratejisi puan ortalamaları; EA puanı ile üniversiteye giren öğrencilerin 26.82, SAY puanla üniversiteye giren öğrencilerin puan ortalamaları 26.58, SÖZ puanla üniversiteye giren öğrencilerin puan ortalamaları 26.98 olarak bulunmuştur.

Tablo 17: Üniversiteye Giriş Puanına Göre Öğrencilerin İçtepsel Karar Verme Stratejisine Ait Varyans Analizi Bulguları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P- Değeri
Gruplar Arasında	13,024	2	6,512	,154	,857
Gruplar İçinde	20437,406	483	42,313		P>0.05
Toplam	20450,430	485			Önemsiz

Tablo 17'de öğrencilerin İçtepsel Karar Verme Stratejisi F değeri 0,154 olarak bulunmuştur. Bu sonuç 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre denence 3.4. reddedilmiştir.

TARTIŞMA VE YORUM

1.0. Üniversite öğrencilerin karar verme stratejileri alt ölçek puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre farklılaşmaktadır.

Denence 1'de örnekleme oluşturan kız ve erkek öğrencilerinin karar verme stratejileri puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma olup olmadığı incelenmiştir.

Ele alınan denence ve alt denencelerden elde edilen bulgulara göre kız ve erkek öğrencilerin bağımsız karar verme, kararsız karar verme ve içtepisel karar verme stratejileri puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Mantıklı karar verme stratejisi puan ortalamalarında ise anlamlı bir farklılaşmanın olduğu gözlenmiştir.

Bu araştırmanın bağımsız karar verme stratejisi cinsiyet değişkeni ile ilgili olarak elde edilen bulgular, Wilks ve Orth (1991) yapmış olduğu çalışmada elde etmiş olduğu kızların karar verirken erkeklere oranla daha çok ailelerinin etkisinde kaldığı şeklindeki bulgusuyla çelişmektedir.

Erkeklerin bağımsız karar verme stratejisi puanlarının daha yüksek çıkacağı şeklindeki denence oluşturulurken toplumumuzda erkek çocuğu ile kız çocuğunun yetiştirilme tarzları dikkate alınmıştır. Çünkü Türk toplumunda kızlar erkeklere nazaran daha fazla boyun eğmeye, uymaya ve elindekilerle yetinmeye teşvik edilmektedir. Erkek çocuklar ise el üstünde tutularak kız kardeşlerinden daha değerli olduğu anlayışına göre büyümektedir (Tezcan, 1973; Yörükoğlu, 1989). Dolayısıyla erkek çocuğu geleneksel Türk ailesinde gelecekte ailenin ekonomik sorumluluğunu yüklenen bir kişi olara görüldüğü için kız çocuğundan ayrı bir statüye sahiptir (Merter, 1990). Kızlarla erkekler arasında bağımsız karar verme stratejisi açısından farklılığın çıkmaması günümüzde kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, anne-babanın eğitim düzeyinin yükselmesi, çocuğun eğitime ailelerin daha fazla önem vermesi, daha bilinçli ve hoş görülme bir ortama oturtulması, çocuğun bağımsız davranabilme yeteneğini olumlu yönde etkilediği düşünülebilir.

Kız ve erkek öğrencilerin mantıklı karar verme stratejisi puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir farklılaşmanın olduğu gözlenmiştir. Kızların mantıklı karar verme stratejisi puan ortalamaları erkeklerin puan ortalamalarından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Bu bulgu, Kuzgun (1992) tarafından yapılan araştırma bulguları ile desteklenirken, Tiryaki (1997) tarafından yapılan çalışmada cinsiyet açısından mantıklı karar verme stratejisi puanları arasında anlamlı düzeyde farkın olmadığı şeklindeki bulgusuyla çelişmektedir.

Araştırmanın bulgularına göre cinsiyet değişkeninin kararsız karar verme stratejisi üzerinde anlamlı düzeyde bir etkisinin olmadığı görülmüştür. Bu bulgu Tiryaki (1997), Sinangil (1993)'in bulgularıyla tutarlı, Kuzgun (1993)'ün kararsız karar verme stratejisinde kızların puan ortalamaları erkeklerin puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu şeklindeki bulgusuyla çelişkilidir.

İçtepisel karar verme stratejisi puan ortalamalarının cinsiyet değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılık göstermediği gözlenmiştir. Çalışmamızın bu bulgusu Tiryaki (1997) ve Kuzgun (1992)'un bulgularıyla çelişkilidir. Yapılan bu çalışmalarda birbirleriyle çelişkili sonuçlar ortaya koymuştur. Tiryaki (1997) kızların içtepisel karar verme stratejileri puan ortalamalarını erkek öğrencilerden yüksek bulurken, Kuzgun (1992) ise erkeklerin içtepisel karar verme stratejisi puan ortalamasını kızlardan daha yüksek bulmuştur.

Yukarıdaki sonuçlar göz önüne alındığında, öğrencilerin karar verme stratejileri alt ölçek puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığıyla ilgili bir yargıya varabilmek için farklı çevrelerde, farklı öğrenim gruplarında yapılacak yeni çalışmalara ihtiyaç vardır.

2.0. Üniversite öğrencilerinin karar verme stratejileri alt ölçek puan ortalamaları öğrencilerin devam ettikleri sınıfa göre farklılaşmaktadır.

Denence 2.0. 'da örnekleme oluşturan üniversite birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin karar verme stratejileri puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılaşma olup olmadığı incelenmiştir.

Ele alınan denence ve alt denencelerden elde edilen bulgulara göre üniversite öğrencilerinin bağımsız karar verme, mantıklı karar verme ve içtepisel karar verme stratejilerinde sınıf değişkeni açısından öğrencilerinin puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Kararsız karar verme stratejisi puan ortalamalarında ise sınıf değişkenine göre anlamlı bir farklılaşmanın olduğu gözlenmiştir. Tiryaki (1997) yapmış olduğu çalışmada içtepisel ve mantıklı karar verme stratejileri alt ölçek puan ortalamalarında sınıf değişkenine göre anlamlı farklılık görülmediği şeklindeki bulgusuyla, Ormand, Mann ve Beswick (1991)'in 15 yaşındaki ergenlerle yetişkinlerin benzer karar verdikleri şeklindeki bulguları araştırmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir (Akt:Ishiloh ve diğ.,2001).

Araştırmamızın 2.0. denencesinin alt denencelerinden elde edilen bulgulara göre birinci sınıf öğrencilerinin kararsız karar verme stratejisi puan ortalaması dördüncü sınıf öğrencilerinin puan ortalamasından anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Araştırmamızın bu bulgusu Sinangil (1993) ve Tiryaki (1997)'nin araştırma bulgularıyla desteklenmektedir.

Birinci sınıf öğrencilerinin dördüncü sınıf öğrencilerine göre kararsız karar verme stratejisi puanlarını yüksek çıkmasında; birinci sınıf öğrencilerinin üniversite yaşantılarının dördüncü sınıf öğrencilerine göre daha az olması, üniversiteye yeni başlamış olmaları, kazanmış oldukları bölüme ve şehre alışmamış olmaları gibi nedenlerle bölüm ve alan değiştirmeyi düşünmeleri etkili olmuş olabilir. Yurt içinde Sinangil (1993) ve Demirbaş (1992)'nin ve yurt dışında Levis (1979; Akt. Tiryaki, 1997) yapmış olduğu araştırma bulgularına göre de yaş ilerledikçe sağlıklı karar verme becerisinin artış gösterdiği şeklindeki bulguları dikkate alındığında birinci sınıf öğrencilerinin kararsız karar verme stratejisi puanlarının yüksek çıkması beklenen bir sonuçtur. Mann, Harmoni ve Power(1989)'un ileri ergenlik evresindeki

gençlerin kararlarında daha istikrarlı davrandıkları şeklindeki tespiti de araştırmanın bulgusuyla örtüşmektedir.

3.0. Üniversite öğrencilerinin karar verme stratejileri alt ölçek puan ortalamaları öğrencilerin üniversiteye giriş puan türüne göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

Araştırmanın 3.0. denencesi ve bu denenceye dayalı alt denencelerde üniversite öğrencilerinin karar verme stratejisi alt ölçek puanlarının üniversiteye giriş puan türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

3.0. denencenin alt denencelerinden elde edilen bulgulara göre üniversite öğrencilerinin mantıklı karar verme stratejisi alt ölçek puanlarının üniversiteye giriş puan türüne göre farklılaştığı gözlenmiştir. Mantıklı karar verme stratejisinde en yüksek puan ortalaması sözel puan türü ile üniversiteye giren öğrencilerde (35,64) gözlenirken en düşük puan ortalaması sayısal puan türü ile üniversiteye giren öğrencilerde (33,37) gözlenmiştir. Yapılan ikili karşılaştırmalarda sözel puan türü ile üniversiteye giren öğrencilerin puan ortalamaları sayısal puan türü ile üniversiteye giren öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Bağımsız karar verme, kararsız karar verme, içtepisel karar verme stratejisi puan ortalamalarında üniversiteye giriş puan türü açısından anlamlı düzeyde bir farklılaşmanın olmadığı bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre denence 3.3 reddedilmiştir.

Ayrıca araştırmanın 3.0. denencesinin ve alt denencelerinden elde edilen bulgulara göre araştırmanın örneklemini oluşturan sayısal, sözel ve eşit ağırlık puan türüne göre üniversiteye yerleştirilen tüm öğrenci grupları mantıklı karar verme stratejisini diğer karar verme stratejilerine göre daha çok kullanmaktadırlar. Bu bulgu ile ilgili olarak Kuzgun (1992) tarafından farklı meslek gruplarındaki (doktor, subay, hukukçu, sanatçı) bireylerin hepsinin daha çok mantıklı karar verme stratejisini kullandığı şeklindeki bulgusuyla da desteklenmektedir.

Yapılan literatür çalışmasında üniversiteye giriş puan türüne göre karar verme stratejisi alt ölçek puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığını araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma bulguları mantıklı karar verme stratejinin cinsiyete göre farklılaştığını, bağımsız karar verme, kararsız karar verme ve içtepisel karar verme stratejisinin ise cinsiyete bağlı olarak farklılaşmadığını göstermiştir. Kızların mantıklı karar verme stratejisi puanları erkeklerin puanlarından önemli düzeyde yüksek bulunmuştur.

Üniversite öğrencilerinin bağımsız karar verme, mantıklı karar verme ve içtepisel karar verme stratejilerinin sınıf değişkeni açısından anlamlı düzeyde farklılaşmazken; kararsız karar verme stratejisi puan ortalaması ise sınıf değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Birinci sınıf öğrencilerinin kararsız karar verme

stratejisi puan ortalamaları dördüncü sınıf öğrencilerine göre anlam düzeyi yüksektir.

Araştırma bulgularına göre öğrencilerin mantıklı karar verme stratejisi puanlarının üniversiteye giriş puan türü değişkenine göre farklılaştığını bağımsız karar verme, kararsız karar verme ve içtepisel karar verme stratejisi puanlarının ise üniversiteye giriş puan türüne göre farklılaşmadığını göstermiştir. Mantıklı karar verme stratejisine en yüksek ortalama sözel puan türü ile üniversiteye giren öğrencilerde gözlenmiştir. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda sözel puan türü ile üniversiteye giren öğrencilerin mantıklı karar verme puan ortalamaları sayısal puan türü ile üniversiteye giren öğrencilerin puan ortalamalarından önemli düzeyde yüksek bulunmuştur.

Ulaşılan genel sonuçlar ışığında aşağıdaki öneriler geliştirilebilir:

1. Karar verme stratejilerine ilişkin yurtiçi araştırmalar yeterli düzeyde değildir. Konuya ilişkin araştırma sayısının artması üniversite öğrencilerinin özellikle hangi stratejiyi yoğunlukla kullandığının belirlenmesi, onların günlük yaşamda karşılaştıkları problemlerin çözümünde başarılı olmalarını sağlayacaktır.

2. Psikolojik Danışma ve Rehberlik servislerinde öğrencilere etkili karar verme yöntemlerinin öğretilmesi, bireylerin karar verme sorunlarına yardımcı olması açısından önemlidir.

3. Üniversite birinci sınıf öğrencilerinin çevreye uyum süreçlerini kolaylaştırmak için, Psikolojik Danışma ve Rehberlik servislerinin yanında, ilgili diğer birimler tarafından da öğrencilere yeterli desteğin verilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- ADAIR, J. Karar Verme ve Problem Çözme. (Çeviren: Nurdan Kalaycı) Ankara: Gazi Kitapevi, 2000.
- BACANLI, F. "Kararsızlık Ölçeğinin Geliştirilmesi". Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi. Cilt II, Sayı: 14, Ankara, 2000.
- DEMİRBAŞ, H. "Suçlu ve Suçlu Olmayan Ergenlerin Karar verme Davranışlarının Karşılaştırılması". (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1992.
- ELDELEKLİOĞLU, J. "Karar Stratejileri ile Ana Baba Tutumları Arasındaki İlişki" (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara:Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996.
- ERSEVER, H.Ö. "Karar Verme Becerileri Kazandırma Programının ve Etkileşim Grubu Deneyiminin Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Stilleri Üzerindeki Etkileri" (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996.
- KNEELAND, S. Problem Çözme. (Çeviren: Nurdan Kalaycı) Ankara: Gazi Kitapevi., 2001.

- KUZGUN, Y. "Karar Stratejileri Ölçeği: Geliştirilmesi ve Standardizasyonu". **VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları**. Ankara: Türk Psikologlar Derneği, 161-170, 1992.
- KUZGUN, Y. **Meslek Danışmanlığı**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2000.
- MANN, L., R. HARMONI ve C. POWER. Adolescent decision-making: The development of competence. **Journal of Adolescence**. 12, 3, 265-278, 1989.
- MERTER, F. **Köy Ailesinde Meydana Gelen Değişmeler**. Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, 1990.
- SHILOH, S. ; S.KOREN ve D. ZAKAY. Individual Differences in compensatory decision-making style hit2 hit2 and need for closure as correlates of subjective decision complexity and difficulty. **Personality and Individual Differences**. 30, 699-710, 2001.
- SİNANGİL, H.K."Yönetici Adaylarında Karar Verme ile Kaygı İlişkileri" **VII Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları**, Ankara: Türk Psikologlar Derneği, 171-177, 1993.
- TEZCAN, M. **Türklerle İlgili Stereotipler (Kalıp Yargılar)** Basılmış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 1973.
- TİRYAKİ, M.G. "Üniversite Öğrencilerinin Karar Verme Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi" (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997.
- WILKS, J. ve M. Orth. Who Knows What? **Youth Studies**. 10,36-41,1991
- .YÖRÜKOĞLU, A. **Değişen Toplumda Aile ve Çocuk**. 3. Baskı. Ankara: Özgür Yayın Dağıtım, 1989.